

Faglig dialog- guide ved tilsynsbesøg

**I kommunale og selvejende
dagtilbud 0-5 år**

Indhold

Introduktion	4
Vurderingskriterier	6
1. Sociale relationer	8
2. Inklusion og fællesskab	10
3. Sprogindsatsen	12
4. Forældresamarbejde	14
5. Sammenhæng	16
6. Krav om refleksion og metodisk systematik i den pædagogiske praksis	18
Den pædagogiske læreplan	20
Opfølgning på den faglige dialog	22
Konklusioner fra den faglige dialog	23

Introduktion

Tilsyn i Københavns Kommunes dagtilbud baseres på observationer i institutionen, lederens selvregistrering i institutionsweb, institutionens pædagogiske læreplan samt en faglig dialog ved tilsynsbesøget.

Det årlige tilsynsbesøg består af et besøg på alle af en institutions matrikler, herunder en formel observationsdel på mindst en af disse, samt en efterfølgende dialog om den faglige kvalitet. Den pædagogiske konsulent gennemfører først observationsdelen på egen hånd, og derefter afholdes den faglige dialog. Mellem observationsdelen og den faglige dialog afsættes der tid til, at konsulent kan reflektere over sine observationer og medtænke disse i forberedelsen til den faglige dialog.

Deltagerne til den faglige dialog omfatter for de kommunale institutioner den pædagogiske konsulent, den pædagogiske leder, klyngelederen og en medarbejder. Herudover inviteres en forældrerådsrepræsentant og evt. en lederkollega fra klyngen. For de selvejende institutioner deltager den pædagogiske konsulent, institutionslederen, en medarbejder, bestyrelsesformanden (eller stedfortræder), en forældrerådsrepræsentant fra bestyrelsen samt evt. netværkskoordinator.

Tilsynet er bygget op omkring de seks pejlemærker for kvalitet i dagtilbud i Københavns Kommune:

- **Sociale relationer**
- **Inklusion og fællesskab**
- **Sprogindsatsen**
- **Forældresamarbejde**
- **Sammenhæng**
- **Krav om refleksion og metodisk systematik i den pædagogiske praksis**

Den pædagogiske konsulents observationer gennemføres ud fra fælles fastlagte observationspunkter beskrevet i en observationsguide for hvert af de første tre pejlemærker. Konsulent vurderer, om observationspunkterne kan ses sjældent, jævnligt eller næsten altid, hvor "sjældent" henviser til, at man konsekvent ikke kan observere handlingerne hos pædagogerne eller højst 1-2 gange per dag, "jævnligt" henviser til, at man observerer handlingerne vejledende over 7 gange på en dag, mens "næsten altid" henviser til, at den givne adfærd forekommer konsekvent og hos alle pædagogiske medarbejdere gennem hele dagen med en enkelt eller ingen undtagelser.¹

Den efterfølgende faglige dialog tager udgangspunkt i konsulentens observationer samt en række dialogspørgsmål, til hvert af de seks pejlemærker og institutionens arbejde med den pædagogiske læreplan. Dialogspørgsmålene fungerer som en vejledende huskeliste for konsulenten og skal ikke nødvendigvis følges kronologisk i samtalen. Dog er der udvalgte spørgsmål vedrørende forældresamarbejdet og arbejdet med handleplaner, der skal drøftes i institutioner med basispladser og særlige dagtilbud. Spørgsmålene omhandler pejlemærkerne Forældresamarbejde samt Krav om refleksion og metodisk systematik i den pædagogiske praksis. Spørgsmålene er markeret i guiden.

Observations- og dialogspørgsmål om de seks pejlemærker findes på side 8-19, og dialogspørgsmål om den pædagogiske læreplan på side 20-21.

Tilsynsvurderingen sker ud fra en række vurderingskriterier, som er beskrevet i vurderingsguiden på side 7. Den endelige vurdering foretages af den pædagogiske konsulent efter tilsynsbesøget og vil fremgå af tilsynsrapporten.

¹ Vurderingsskalaen "sjældent", "jævnligt" og "næsten altid" er fra KIDS: Ringsmose, C. & Kragh-Müller, G. (2014). KIDS - Kvalitetsudvikling i daginstitutioner. Dansk Psykologisk Forlag. Antallet af gange, en handling observeres på en dag, er vejledende og kan ved tilsynsbesøget omsættes til det antal timer, man observerer. Observerer man fx 3 timer, vil "jævnligt" henvise til, at man observerer handlingen 3-4 gange i løbet af observationsperioden."

Vurderingskriterier

Den samlede vurdering foretages af den pædagogiske konsulent efter tilsynsbesøget. Vurderingen bygger på observationer og dialog samt på institutionens selvregistrering og den pædagogiske læreplan. Der tages udgangspunkt i nedenstående vurderingskriterier. Det overordnede kriterium for hver kategori skal være opfyldt for at få pågældende vurdering, men det skal ikke nødvendigvis komme til udtryk i form af alle eksemplerne under det.

Ny indsats

Det vurderes, at institutionen ikke arbejder bevidst med pejlemærket, og at dagligdagen ikke lever op til god pædagogisk praksis på området.

Dette kommer f.eks. til udtryk ved:

- Observationspunkterne ses sjældent i praksis. Handlingerne kan konsekvent ikke ses hos pædagogerne eller højst 1-2 gange per dag (pejlemærke 1-3).
- Der er ikke i læreplanen beskrevet retningsgivende refleksioner og eksempler på, hvordan man arbejder med pejlemærket i den pædagogiske praksis.
- Institutionen kan i dialogen ikke gøre rede for, hvordan de arbejder med pejlemærket, ligesom de heller ikke i personalegruppen har haft fælles overvejelser og refleksioner om det.
- Konsulenten har observeret en uforsvarlig/uhensigtsmæssig pædagogisk praksis og er bekymret for børnenes trivsel i institutionen på baggrund heraf.

Tilpas indsats

Det vurderes, at institutionen arbejder med pejlemærket, men det ses ikke tydeligt i hverdagen. Pejlemærket er en del af den pædagogiske planlægning, men omsættes ikke til handling alle steder.

Dette kommer f.eks. til udtryk ved:

- Observationspunkterne ses jævnligt i praksis. Handlingerne kan observeres over syv gange på en dag (pejlemærke 1-3).
- Der er i læreplanen beskrevet retningsgivende refleksioner og eksempler på, hvordan man arbejder med pejlemærket i den pædagogiske praksis, men det ses ikke tydeligt omsat i praksis alle steder.
- Institutionen kan i dialogen gøre rede for, hvordan de arbejder med pejlemærket, og de har i personalegruppen haft fælles overvejelser og refleksioner om det, men det ses ikke tydeligt omsat i praksis alle steder.
- Observationerne viser, at institutionen på flere af observationspunkterne har en god pædagogisk praksis, men de har ikke reflekteret over og beskrevet det i deres læreplan, og de har ikke haft fælles drøftelser og overvejelser om det i personalegruppen.

Vedligehold indsats

Det vurderes, at institutionen arbejder målrettet med pejlemærket, så det er synligt i børnenes dagligdag. Pejlemærket er en del af den pædagogiske planlægning.

Dette kommer f.eks. til udtryk ved:

- Observationspunkterne ses næsten altid i praksis. Den givne adfærd forekommer konsekvent og hos alle pædagogiske medarbejdere gennem hele dagen med en enkelt eller ingen undtagelser (pejlemærke 1-3).
- Der er i læreplanen beskrevet retningsgivende refleksioner og eksempler på, hvordan man arbejder med pejlemærket i den pædagogiske praksis, og dette ses omsat i praksis alle steder.
- Institutionen kan i dialogen gøre rede for, hvordan de arbejder med pejlemærket, de har i personalegruppen haft fælles overvejelser og refleksioner om det, og det ses tydeligt i praksis alle steder.

"Alle børn har ret til positiv voksenkontakt hver dag – og udsatte børn har et særligt behov for at blive set og få omsorg. Alle børn skal opleve et trygt og omsorgsfuldt miljø, hvor de mødes med respekt og anerkendelse"

1. Sociale relationer

— positiv voksenkontakt hver dag

Observationsguide

Den pædagogiske konsulent kigger i observationerne efter, om pejlemærket er omsat i praksis ved hjælp af disse observationspunkter¹:

1. Er det pædagogiske personale imødekommende og lydhør overfor børnene?
2. Taler personalet med børnene om deres oplevelser og ideer, bærer samværet præg af interesse for børnene?
3. Er det pædagogiske personale til rådighed og tilbyder sin hjælp, når barnet er usikkert, bange eller ked af det?
4. Er personalets sprog og handling tilpasset barnets udtryk, og viser personalets handling overfor barnet, at barnets perspektiv er forstået?
5. Er personalets engagement og opmærksomhed rettet mod børnene snarere end mod kollegaerne?

Dialogguide

I dialogen tages der udgangspunkt i konsulentens observationer for at drøfte og vurdere institutionens arbejde inden for pejlemærket. Derudover tages der udgangspunkt i disse spørgsmål:

1. Kommer observationspunkterne til udtryk i den pædagogiske praksis, som konsulenten har set i observationerne? Hvorfor har I denne praksis, og hvad tænker I om konsulentens observationer?
2. Hvordan arbejder I med at skabe et pædagogisk læringsmiljø hele dagen, som er præget af omsorg, tryghed og nysgerrighed, så børnene udvikler engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse i fællesskaber? Hvordan kan I se det?
3. Hvordan imødekommer I udsatte børns særlige behov for positiv voksenkontakt hver dag?
4. Arbejder I systematisk og metodisk bevidst med relationen mellem barn og voksen? Hvordan? Hvilken betydning har det for børnene, og hvordan I se det?
5. Hvordan understøtter I et fokus på børnenes sociale udvikling, fx gennem kompetenceudvikling, bevidst organisering eller lignende?
6. Arbejder I med en løbende refleksion og evaluering af jeres pædagogiske arbejde med sociale relationer og børnenes sociale udvikling? Har I evalueret jeres arbejde med sociale relationer?

"Alle børn skal opleve at være en del af et socialt fællesskab. Børn med særlige behov skal inkluderes i fællesskabet med udgangspunkt i deres behov og muligheder. Personalets respekt for børnenes egne kulturfællesskaber er central"

2. Inklusion og fællesskab

— børne- og ungefællesskaber til alle

Observationsguide

Den pædagogiske konsulent kigger i observationerne efter, om pejlemærket er omsat i praksis ved hjælp af disse observationspunkter:

1. Er der adgang til forskellige legemuligheder fx rolleleg, regelleg, konstruktionsleg og fysisk udfordrende leg?
2. Hjælper det pædagogiske personale de børn, der sidder passivt, går formålsløst rundt og/eller forstyrrer legen for andre med at blive involveret i leg eller konstruktiv aktivitet? Er der balance mellem voksen- og børneinitierede aktiviteter?
3. Hjælper det pædagogiske personale børnene med at løse konflikter, hvis de ikke selv kan, ved at tale om, hvad der skete?
4. Sørger det pædagogiske personale for at børnene inddrages i dagligdagens opgaver og rutiner?
5. Bærer samværet mellem børnene præg af, at alle børn er med i børnefællesskaber med positive barn-barn relationer?

Dialogguide

I dialogen tages der udgangspunkt i konsulentens observationer for at drøfte og vurdere institutionens arbejde inden for pejlemærket. Derudover tages der udgangspunkt i disse spørgsmål:

1. Kommer observationspunkterne til udtryk i den pædagogiske praksis, som konsulenten har set i observationerne? Hvorfor har I denne praksis, og hvad tænker I om konsulentens observationer?
2. Hvordan arbejder I pædagogisk med at skabe rammerne for børnefællesskaber, hvor der foregår leg, dannelse og læring? Hvad er den voksnes rolle? Hvordan sikrer I, at alle børn har mulighed for at deltage? Hvordan kan det ses i praksis?
3. Hvordan arbejder I med at skabe et læringsmiljø som et demokratisk fællesskab, hvor børnene oplever, at deres måde at forvalte tid og rum, leg, venskaber og konflikter bliver mødt med nysgerrighed og respekt? Hvordan kan I se det?
4. Har I lavet individuelle handlingsplaner for, hvordan børn med særlige behov inkluderes i fællesskabet? Hvilken betydning har det for pædagogisk praksis, og hvordan kan det ses?
5. Samarbejder I systematisk med ressource teamet om at skabe et inkluderende miljø for alle børn i institutionen? Hvilken betydning har det for børnene, og hvordan kan det ses?
6. Arbejder I med en løbende refleksion og evaluering af jeres pædagogiske arbejde med inklusion og børnefællesskaber? Har I evalueret jeres arbejde med inklusion og fællesskab?

***"Alle børn skal have de bedste
udviklingsmuligheder for
deres sprog"***

3. Sprogindsatsen

— muligheder gennem sprog

Observationsguide

Den pædagogiske konsulent kigger i observationerne efter, om pejlemærket er omsat i praksis ved hjælp af disse observationspunkter:

1. Understøtter det fysiske læringsrum børnenes sproglige udvikling (plakater, billeder, dekorationer, dokumentation mv.)? Er der materialer (fx bøger, spil og klæd-ud-tøj) tilgængelige for børnene, og inviterer ruminddeling og indretning til forskellige lege og aktiviteter, herunder sproglig interaktion mellem børnene (fx læsekrog, malerværksted, rytmikrum)?
2. Er der gode betingelser for kommunikation i form af en god fordeling af voksne og børn, opdeling i mindre børnegrupper og et lavt støjniveau?
3. Arbejdes der systematisk med sprogunderstøttende strategier, og finder der samtaler sted mellem børn og voksne, hvor den voksne bevidst "udvider" og "strækker" børnenes sprog?
4. Tilpasser de voksne deres sprogbrug til det enkelte barn med fokus på nærmeste udviklingszone?
5. Lægges der vægt på i den daglige praksis, at der leges med sprog gennem fx rim, remser, sprogleg/sprogfjoller, sang/sanglege eller læsning?

Dialogguide

I dialogen tages der udgangspunkt i konsulentens observationer for at drøfte og vurdere institutionens arbejde inden for pejlemærket. Derudover tages der udgangspunkt i disse spørgsmål:

1. Kommer observationspunkterne til udtryk i den pædagogiske praksis, som konsulenten har set i observationerne? Hvorfor har I denne praksis, og hvad tænker I om konsulentens observationer?
2. Har personalet kendskab til andetsprogsdidaktik? Hvordan omsættes det i praksis, så det bliver en del af institutionens læringsmiljø hele dagen?
3. Hvordan understøtter jeres pædagogiske læringsmiljø hele dagen, at alle børn opnår erfaringer med at kommunikere og sprogliggøre tanker, behov og ideer? Hvordan kan I se det?
4. Er der udarbejdet individuelle handleplaner for børn med sproglige udfordringer? Hvordan anvendes de, og gør de en forskel for børnene? Har forældrene været involveret i sprogindsatsen omkring det enkelte barn?
5. Har I fokus på at understøtte sprogindsatsen gennem fx kompetenceudvikling, intern sparring og videndeling? Hvilken betydning har det for børnene, og hvordan kan det ses?
6. Arbejder I med en løbende refleksion og evaluering af jeres pædagogiske arbejde med kommunikation og sprog? Har I evalueret jeres arbejde med kommunikation og sprog?

“Forældre og institution skal indgå i et tæt og ligeværdigt samarbejde om det enkelte barns udvikling og trivsel. Forældre er en ressource i forhold til samarbejdet om deres børn og skal ses som del af et partnerskab”

4. Forældresamarbejde

— forældrepartnerskab

Dialogguide

Deltagerkredsen har en faglig dialog om disse spørgsmål:

1. Hvordan faciliterer og rammesætter I et tæt, ligeværdigt og systematisk samarbejde med forældrene om deres barns trivsel, læring, udvikling og dannelse (fx gennem inddragelse af deres viden om barnet, lydhørhed over for ønsker og behov, et godt informationsniveau)?²
2. Hvordan har I skabt rammer for en løbende dialog og vidensdeling, i hverdagen såvel som ved planlagte samtaler, med forældrene om deres barns trivsel, læring, udvikling og dannelse? Kan I beskrive, hvilken forskel jeres forældresamarbejde gør for børnene?
3. Hvordan sikrer I, at medarbejderne har de faglige kompetencer til at indgå i et konstruktivt forældresamarbejde, herunder svære samtaler (fx sparring, kompetenceudvikling, anvendelse af metoder)?
4. Har I sammen med forældrerådet/forældrebestyrelsen defineret, hvordan I forstår forældrepartnerskab? Understøttes forældrepartnerskabet i praksis fx ved godt informationsniveau, forventningsafstemning mv.?
5. Arbejder I med en løbende refleksion og evaluering af jeres forældresamarbejde? Har I evalueret jeres forældresamarbejde, og er forældrenes oplevelser inddraget i denne evaluering via fx systematisk dialog, undersøgelse, forældrerådsmøder eller lignende?

² Dette spørgsmål er særligt vigtigt at få drøftet i institutioner med basispladser og i særlige dagtilbud..

***"Alle børn skal opleve en helhed i deres liv.
Ved overgangen fra et tilbud til et andet, skal
barnet og deres forældre opleve, at der sam-
arbejdes om at skabe en tryk og god overgang"***

5. Sammenhæng

Dialogguide

Deltagerkredsen har en faglig dialog om disse spørgsmål:

1. Hvordan arbejder I systematisk med at skabe en god overgang for nye børn, der hhv. starter i institutionen eller går fra vuggestue til børnehave? Hvordan kan det ses i praksis?
2. Er der etableret en samarbejdsaftale omkring "Stærkt samarbejde"? Hvordan bidrager I til at skabe sammenhæng for børnene på tværs af daginstitution, skoler og fritidsinstitutioner jf. de lokale delmål i "Stærkt samarbejde"?
3. Hvordan samarbejder I med skolen og fritidsinstitutionen, på baggrund af tilbageløb af viden, om at udvikle de kompetencer hos børnene, der er behov for inden skolestart? Hvilken betydning har det for børnene, og hvordan kan I se det?
4. Hvordan arbejder I systematisk med at skabe en god overgang for de børn, der skal starte i skole i det kommende år (fx storebørnsgrupper, besøg på skole)? Hvordan etablerer I et læringsmiljø, hvor børnene får positive erfaringer med fællesskaber og derigennem positive forventninger til sociale fællesskaber i skolen?
5. Hvordan er jeres systematik for vidensoverdragelse ved hhv. institutionsstart, institutionsskift og skolestart? Har I lagt strategier for afgiver- og modtagerperspektivet? Hvilken betydning har det for børnene, og hvordan kan I se det?
6. Har I fokus på at understøtte sammenhæng og overgange gennem kompetenceudvikling, faglig sparring, tværfaglige dialoger med samarbejdspartnere som skole, ressource team mm.?
7. Arbejder I med en løbende refleksion og evaluering af jeres pædagogiske arbejde med sammenhænge og overgange? Har I evalueret jeres arbejde med sammenhænge og overgange?

"Alle institutioner skal vælge en konkret metode, således at der - på mangfoldige måder - arbejdes systematisk og reflekteret. Institutionerne skal skabe rum for refleksion over det pædagogiske arbejde og kunne indgå i en dialog omkring deres pædagogiske praksis. I valg af metode skal der tages afsæt i den enkelte institutions børnegruppe og øvrige lokale forhold"

6. Krav om refleksion og metodisk systematik i den pædagogiske praksis

Dialogguide

Deltagerkredsen har en faglig dialog om disse spørgsmål:

1. Hvordan arbejder I systematisk med anvendelse af eksperimenterende og undersøgende metoder (fx praksisfortællinger, SMTTE, refleksionsfællesskaber, KIDS, EVAs selvevalueringsredskab), og hvordan afspejles det i jeres pædagogiske læringsmiljø?
2. Hvordan anvender I data til understøttelse og udvikling af det pædagogiske læringsmiljø (fra fx sprogvurderinger og TOPI)? Hvilken betydning har det for praksis og for børnene, og hvordan kan det ses?
3. Hvordan sikrer I, at personalet har mulighed for dialog og refleksion over det pædagogiske arbejde, fx via en bestemt organisering? Er der i personalegruppen fælles refleksioner, feedback og vidensdeling? Hvordan ses det i praksis?
4. Hvordan skaber I rammer for faglig kompetenceudvikling for personalet? Har I fx fokus på specifikke metoder, systematikker, sidemandsoplæring eller lignende? Hvilken betydning har det for læringsmiljøet og for børnene, og hvordan kan det ses?
5. Er jeres refleksioner og overvejelser over det pædagogiske læringsmiljø samt jeres systematiske arbejde med handleplaner for børn, der har behov for en særlig indsats, og løbende evalueringer gjort synligt internt for alle medarbejdere og dokumenteret eksternt for forældrene? Kan I vise, hvilken forskel jeres systematiske og metodiske arbejde gør for børnene?³

³ Dette spørgsmål er særligt vigtigt at få drøftet i institutioner med basispladser og i særlige dagtilbud.

Den pædagogiske læreplan

Arbejdet med den pædagogiske læreplan skal evalueres mindst hvert andet år, men det løbende læreplansarbejde drøftes i tilsynsdialogen hvert år. Institutionens læreplan skal ikke godkendes, men den skal leve op til Dagtilbudslovens krav om indhold samt offentliggørelse.

Dialogguide

Hvis spørgsmålene til højre ikke allerede er berørt i forbindelse med dialogen om pejlemærkerne, kan deltagerne afslutningsvis have en faglig dialog om disse.

Den pædagogiske konsulent læser institutionens læreplan forud for tilsynet. Ved læsningen af læreplanen forholder den pædagogiske konsulent sig til nedenstående spørgsmål:

1. Har institutionen beskrevet retningsgivende refleksioner og eksempler på, hvordan de arbejder med at omsætte elementerne i det pædagogiske grundlag i deres pædagogiske praksis?
2. Har institutionen beskrevet retningsgivende refleksioner og eksempler på, hvordan deres pædagogiske læringsmiljø understøtter de seks læreplans-temaer og målene for disse?
3. Har institutionen beskrevet, hvordan de arbejder med at skabe en evalueringskultur, samt hvordan de evaluerer den pædagogiske læreplan mindst hvert andet år?

1. Hvordan arbejder I med at skabe et pædagogisk læringsmiljø hele dagen, herunder i rutinesituationer, planlagte aktiviteter og børneinitieret leg?
2. Hvordan arbejder I med læreplanstemaerne i institutionen?
 - a. Alsidig personlig udvikling
 - b. Social udvikling
 - c. Kommunikation og sprog
 - d. Krop, sanser og bevægelse
 - e. Natur, udeliv og science
 - f. Kultur, æstetik og fællesskab
3. Hvilke evaluerings- og dokumentationsmetoder har I brugt til at undersøge sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og de tolv pædagogiske mål? Hvordan kan det ses i praksis?

- 4.** Har I opnået de fastsatte mål inden for hvert læreplanstema, og hvordan kan I se det?
- 5.** Hvordan kan arbejdet med læreplanen ses i jeres praksis?
- 6.** Hvilken betydning har arbejdet med den pædagogiske læreplan haft for børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse?
- 7.** Hvordan har I arbejdet med inddragelse af lokalmiljøet?
- 8.** Hvordan har I arbejdet med det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø, og hvordan kan det ses i jeres praksis?
- 9.** Hvordan arbejder I med at etablere en evalueringskultur i institutionen, som udvikler og kvalificerer det pædagogiske læringsmiljø, og hvor sammenhængen mellem læringsmiljøet og børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse løbende evalueres?
- 10.** Hvordan sikrer I en løbende pædagogisk dokumentation af sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse?
- 11.** Hvordan har I inddraget forældrebestyrelsen og forældrerådet i arbejdet med den pædagogiske læreplan?

Opfølgning på den faglige dialog

Her noterer den pædagogiske konsulent særlige forhold, indgåede aftaler eller lignende.

Konklusioner på den faglige dialog

Her anfører den pædagogiske konsulent pointerne fra tilsynsbesøget.

